

Цей метод забезпечує дедалі зростаючу впевненість студентів у своїх силах і полегшує перехід від навчання до самонавчання. Тому метод занурення використовується ХДМА як під час тренажерної, так і практичної підготовки курсантів, що забезпечує підготовку фахівців високого класу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гитман Е. К. Метод погружения в профессиональном образовании. Пермь: ПГТУ, 2000. 121 с.
2. Міхно С. В. Immersion into the object of cognition as a condition for the formation of cognitive and creative independence of students in heuristic learning. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2008. № 4. С. 145-149.
3. Шавровська В. Метод «занурення» – сучасна модель навчання й виховання у різновікових групах. Палітра педагога. 2006. №1. С. 26-30.
4. Рапацевич Е. С. Педагогика: Большая современная энциклопедия. Минск: Современное слово, 2005. 730 с.
5. Гитман Е. К. Концентрированное обучение в системе высшего военного профессионального образования. Вестник Башкирского университета. 2010. 15 (4), С. 1330-1332.
6. Грановская Р. М. Элементы практической психологии. Санкт-Петербург: Свет, 1997. 608 с.
7. Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року. Режим доступу: URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_053. (дата звернення: 22.11.2018).

УДК 378.22

DOI <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2018-2-31-16>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ В ОПОРНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Матвієнко О. В., д. пед. н, професор

Інститут педагогіки та психології Національного педагогічного університету

ім. М. П. Драгоманова,

вул. Тургенєвська, 8/14 м. Київ, Україна

Imatvienko70@gmail.com

У статті зосереджується увага на проблемах кадрового забезпечення опорних закладів освіти в сільській місцевості, обґрунтовується необхідність внесення змін у зміст професійної підготовки майбутніх учителів, формування в них компетентностей, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності в опорних закладах освіти сільської місцевості, акцентовано на важливості ролі опорних закладів освіти в організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Зазначається, що одним з ключових напрямів удосконалення змісту професійної підготовки вчителів опорних закладів освіти наразі вбачається в запровадженні спеціальних нормативних курсів, спрямованих на формування у них додаткових компетентностей, які б визначали їхню здатність успішно здійснювати професійну діяльність за фахом в умовах сільської місцевості.

Ключові слова: село, територіальна доступність повної загальної середньої освіти, опорний заклад освіти, учитель, інклюзивне навчання.

PREPARATION OF FUTURE TEACHERS FOR WORK IN THE RURAL EDUCATIONAL INSTITUTION

Matviienko O.V., PhD in Pedagogy, Professor

*Institute of Pedagogy and Psychology of the M. P. Dragomanov
National Pedagogical University
Turgenevskaya str., 8/14, Kyiv, Ukraine*

lmatvienko70@gmail.com

In the article it has been marked that problem of quality of preparation of teachers and, in particular, for supporting establishments of education in the rural locality has complex character, decision of which in capacity exactly of establishments of higher education. Also, one of the key principles of public policy in the field of education is the development of special educational environment, including in establishments of education, most accessible and close to the residence persons with the special educational necessities. Attention is concentrated on the problems of the skilled providing supporting establishments of education in the rural locality, the necessity of making alteration is grounded for maintenance of professional preparation of future teachers, forming for them competence, necessary for successful realization of professional activity in supporting establishments of formation of the rural locality, attention is accented on importance of the role of supporting establishments of education in organization of special studies of children with the special educational necessities. Nowadays, one of the key trends of improvement of maintenance of professional preparation of teachers of supporting establishments of education in the input of the special normative courses, sent to forming for them additional competence, what would determine their ability successfully to carry out professional activities on the speciality in conditions of the rural locality.

Key words: rural areas, territorial availability of complete general secondary education, basic education institution, teacher, inclusive education.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Одним з ключових принципів державної політики у сфері освіти є розвиток інклюзивного освітнього середовища, у тому числі у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами. Його закріплення в Законі України «Про освіту» (далі – Закон) [3] від 05.09.2017 року № 2145-VIII є не тільки гарантією на реалізацію дитиною права на освіту за місцем проживання, що є доволі актуальним для сільської місцевості, але й робить можливим забезпечити за місцем проживання право на освіту осіб з особливими освітніми потребами, які потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі. До того ж законодавчо передбачено надання таким особам у процесі навчання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, що є досить важливим у контексті їхньої подальшої соціалізації.

Ключову роль у механізмі забезпечення такого права мають відігравати опорні заклади освіти. Це доволі новий для українського освітнього середовища тип закладу загальної середньої освіти. У Законі опорний заклад освіти визначено як заклад загальної середньої освіти, що має зручне розташування для підвезення дітей з інших населених пунктів, забезпечений кваліфікованими педагогічними кадрами, має сучасну матеріально-технічну і навчально-методичну базу та спроможний забезпечувати на належному рівні здобуття профільної освіти. Незважаючи на таке його нормативне подання, варто визнати ті проблеми, з якими стикаються опорні заклади освіти в сільській місцевості як в питаннях навчально-матеріального оснащення, так і добору, підготовки та створення умов для ефективної роботи педагогів. Серед іншого відзначаємо небажання молодих учителів пов'язувати свою майбутню діяльність із сільською місцевістю, у певному сенсі і їхню неготовність до такої діяльності в зазначених умовах. І саме на виправлення цих недоліків у майбутньому має бути спрямована підготовка вчителів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми й на які спирається автор.

Проблеми сільської освіти завжди привертала до себе увагу науковців. Різні аспекти професійної підготовки педагогічних працівників до роботи на селі висвітлювалися в працях

Л. В. Будяк, І. С. Волощука, Р. М. Зуб'як, Н. І. Календар, О. В. Лапи, О. Я. Межирицького, Л. І. Міщик, О. В. Опанасенко, І. Г. Осадчого, Л. А. Присяжнюк, Л. І. Прокопенко та ін. Проте вони аж ніяким чином не були пов'язані з підготовкою майбутніх учителів до роботи в опорних закладах освіти. Тож у світлі модернізації освітніх програм підготовки педагогічних працівників назріла гостра потреба в обґрунтуванні необхідності такої підготовки, зважаючи на поліфункціональність опорних закладів освіти, а звідси, і поліфункціональність діяльності сільського вчителя.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Мета статті – науково обґрунтувати необхідність запровадження у закладах вищої освіти підготовки майбутніх учителів до роботи в опорних закладах освіти сільської місцевості; з'ясувати сутнісні характеристики, особливості змісту й структури такої підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

З метою забезпечення умов для рівного доступу до якісної освіти й ефективного використання наявних ресурсів у 2016–2018 рр. Міністерством освіти і науки України ініційовано створення мережі опорних шкіл. У сучасному освітньому просторі опорні школи розглядаються як один із механізмів для подолання розриву між якістю освіти в місті і сільській місцевості [7, с. 6]. Якщо прослідкувати тенденції змін у сфері освіти, то можна побачити, що в містах практично кожен учень одержав можливість будувати власну освітню траєкторію, вибираючи або відповідну своєму профілю школу, або клас у школі, де він навчається. У значно гіршому становищі опинилися учні сільських шкіл, які залишилися «прикріплені» до своїх, не завжди кращих, шкіл.

Ще наприкінці 90-х років минулого століття вдалося виявити основне протиріччя системи загальної середньої освіти в сільській місцевості. Це протиріччя між необхідністю забезпечити надзвичайно широкий спектр освітніх послуг різноманітної якості (зокрема, і надзвичайно високої) і неможливістю це зробити на рівні кожної сільської школи [2]. Щодо цього слушною є думка тих науковців, які вважають, що територіальна освітня система тільки тоді буде ефективною й забезпечить освіту високої якості, коли з найбільшою можливістю задовольнятиме потреби соціального замовлення [8, с. 268]. На цьому фоні свого розвитку набула ідея, яка лягла в основу моделі сучасної сільської освіти: суб'єктом гарантій конституційного права громадян на отримання загальної середньої освіти в сільській місцевості має стати не окрема сільська школа, а система освіти адміністративного району, тобто районний освітній округ, інакше кажучи, глобальна сільська школа-мережа [2]. Тому і з'явилась необхідність упровадження освітніх округів як прояву нового підходу до управління й розвитку середньої освіти на місцевому рівні [8, с. 268], а звідси, і створення опорних закладів освіти, які мають стати осередком розвитку освіти таких округів. Водночас, як зауважує Л. М. Юрчук, чи не вирішальним критерієм для оптимізації мережі, формування освітніх округів та опорних шкіл є врахування якісного складу педагогічного колективу [8, с. 273], адже надання якісних освітніх послуг напряму пов'язано з кадровим забезпеченням.

Аналіз стану кадрової політики опорних шкіл, проведений у 2017 р. Інститутом освітньої аналітики [7, с. 30-31], виявив ряд закономірностей і тенденцій. Зокрема, кожний четвертий директор (23%) таких закладів зазначив, що після реорганізації навчального закладу в опорну школу збільшилась кількість учителів, які викладають навчальні предмети відповідно до отриманої педагогічної спеціальності. Особливо помітні зміни відбулися в Харківській та Запорізькій областях. Така тенденція є позитивною, оскільки сприятиме підвищенню якості викладання навчальних предметів. У Чернівецькій, Хмельницькій, Одеській, Миколаївській та Івано-Франківській областях близько 50% опорних закладів також відзначили позитивні зміни щодо кількості вчителів, які викладають предмети відповідно до отриманої спеціальності. Проте, деталізувавши питання викладання відповідно до отриманої

спеціальності, було відзначено, що по Україні лише у 23% опорних шкіл збільшилась кількість учителів, які викладають предмет відповідно до отриманої спеціальності, тільки у 2% збільшилась кількість учителів, які викладають предмет не за спеціальністю. У 76% опорних шкіл ситуація залишилась незмінною.

Загалом, як показало дослідження, після організації опорної школи (з філіями) у кадровому забезпеченні навчально-виховного процесу опорних шкіл істотних змін не відбулося. Оптимізація мережі загальноосвітніх навчальних закладів у контексті створення опорних шкіл не призвела до соціального напруження в середовищі учителів і педпрацівників. Однак лише 30% директорів указали, що їхні опорні заклади повністю укомплектовані педагогічними працівниками. Зазначається, що серед педагогічних посад найбільше опорні навчальні заклади потребують логопедів (41,1%) і корекційних педагогів (29,7%) [7, с. 33-34].

З метою забезпечення громадян рівним доступом до якісної освіти, підвищення її якості й посилення ролі в духовному, економічному, соціальному, інноваційному розвитку суспільства й держави учасники парламентських слухань на тему: «Освіта в сільській місцевості: кризові тенденції та шляхи їх подолання», які відбулися 14 березня 2012 року, серед іншого рекомендували Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України запровадити у педагогічних закладах вищої освіти комплексну підготовку вчителів для сільської місцевості за 2-3 спеціальностями [5]. Відразу ж виникає декілька запитань. По-перше, яким саме спеціальностям слід віддати перевагу? І, по-друге, чи виправдає себе запровадження комплексної підготовки вчителів виключно для сільської місцевості? Відповідаючи на перше запитання, вважаємо, що в умовах перетворень, які відбуваються в освітній галузі, спрямованості державної підтримки на забезпечення рівного доступу до високоякісної дошкільної та загальної середньої освіти слід вести мову про запровадження такої підготовки за всіма спеціальностями, які є затребуваними в сільських закладах освіти. Якщо виходити з наведених вище показників, то бачимо, що село відчуває велику потребу передусім у фахівцях спеціальної освіти. Складніше з відповіддю на друге запитання. Безсумнівно, як впливає зі змісту першої редакції проекту Концепції розвитку педагогічної освіти, здійснення масштабних освітніх реформ неможливе без докорінної модернізації усієї системи підготовки педагогічних працівників, яка може бути реалізована лише в контексті набуття педагогом гідного суспільного статусу. Орієнтація суспільства на європейські стандарти і цінності, кращі світові традиції вимагають відповідних системних змін і у сфері освіти. Наріжним каменем таких змін є поліпшення якості освітнього процесу в закладах середньої освіти, а отже – якості підготовки вчителя [4]. Проте, як зазначає Л. П. Пуховська, і в цьому з нею погоджуємося, запровадження нової моделі (чи моделей) педагогічної освіти в Україні не повинно викликати руйнівних змін у сучасній системі педагогічної освіти на різних рівнях її функціонування: особистісному, галузевому та державному. Головним завданням, на її думку, при цьому має бути збереження національних досягнень та історичних традицій у галузі підготовки та перепідготовки вчителів [6]. На сьогодні, маючи колосальний досвід у підготовці педагогічних кадрів, доцільніше було б лише скорегувати його, передбачивши на рівні освітньої програми можливість формування в майбутніх учителів компетентностей, які б робили їх більш конкурентоспроможними в умовах села. Тож процес формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності в сільській місцевості має стати лише однією зі складових їхньої загальної підготовки.

О. Я. Межирицький у своїх дослідженнях, присвячених основним напрямкам підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності в сільському соціумі, відзначив, що в узагальненому вигляді метою такої підготовки є, по-перше, формування в них спрямованості й установки на соціальну роботу в сільському соціумі; по-друге, отримання необхідних соціально-педагогічних знань, що відбивають основні компоненти діяльності на селі; по-третє, оволодіння студентами професійними вміннями в цьому напрямку роботи; по-четверте, формування таких професійно важливих якостей, що необхідні для роботи в сільській місцевості [1, с. 85].

На жаль, процес професійного становлення сільського вчителя не моделює сьогодні у закладі вищої освіти структуру його майбутньої діяльності. Дається взнаки й відсутність спеціальних нормативних курсів, які б визначали зміст професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в опорних закладах освіти в сільській місцевості.

Загальною тенденцією щодо організації єдиного освітнього простору є налаштування дистанційної освіти та забезпечення умов для інклюзивного навчання (через ту ж таки форму дистанційної освіти, зокрема). Наприклад, у Канаді, країнах Латинської Америки, де велика увага приділяється інклюзивній освіті, учні і вчителі забезпечені леп-топами, комп'ютерами, іншими засобами для здійснення дистанційного навчання. Орієнтація на створення єдиного інформаційного простору виявила у цих країнах низку проблем. Так, в Аргентині через низьку комп'ютерну грамотність учителів, відсутність у них навичок володіння сучасними комп'ютерними технологіями виникла потреба в додатковому навчанні шкільних педагогів новітніх ІКТ-технологій для забезпечення дітей з особливими потребами сучасними формами навчання. Кілька досліджень щодо рівня комп'ютерної грамотності вчителів в Україні виявили схожі проблеми, без подолання яких неможливо забезпечити дистанційне навчання дітей з особливими потребами [7, с. 54]. Ця проблема стала наслідком тривалого впливу багатьох чинників: застарілі зміст, структура, стандарти та методики (технології) навчання в системі педагогічної освіти, які не забезпечують майбутнім педагогам можливості оволодіння компетентнісним підходом та сучасними ефективними інструментами педагогічної праці; недостатня ресурсна підтримка професійної діяльності педагогічних працівників, практично повна відсутність експериментально-лабораторної бази та обладнання як для підготовки вчителів природничих та технічних спеціальностей, педагогів професійного навчання, так і для їхньої професійної діяльності; заскоружлі моделі та методики професійного вдосконалення педагогічних працівників, які зорієнтовані на формальне дотримання встановлених вимог, а не на особистісне та професійне зростання педагогічних працівників; невідповідні сучасним стандартам умови науково-педагогічної (педагогічної) діяльності та склад працівників закладів педагогічної освіти, які здебільшого не можуть забезпечити підготовку педагогічних працівників для роботи в умовах прискореної модернізації змісту освіти та методів навчання та ін. Проявами цього стало погіршення якості освіти, яке зумовлене неспроможністю значної частини педагогічних працівників та здобувачів педагогічної освіти до опанування та практичного використання новітніх технологій і методик навчання та виховання; розмивання довіри суспільства до професійної спільноти педагогічних працівників як носіїв знань, культури та суспільних цінностей; зниження суспільного престижу педагогічної праці та тенденція до позиціонування її другорядності порівняно з іншими видами розумової праці [4].

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

На наше переконання, проблема якості підготовки вчителів і, зокрема, для опорних закладів освіти в сільській місцевості має комплексний характер, вирішення якої в компетенції саме закладів вищої освіти. Для цього законодавство надає їм право розробляти та реалізовувати освітні програми в межах ліцензованої спеціальності; самостійно запроваджувати спеціалізації, визначати їх зміст і програми навчальних дисциплін тощо. Держава лише створює умови для реалізації таких можливостей. Одним з ключових напрямів удосконалення змісту професійної підготовки вчителів опорних закладів освіти наразі вбачається в запровадженні спеціальних нормативних курсів, спрямованих на формування у них додаткових компетентностей, які б визначали їхню здатність успішно здійснювати професійну діяльність за фахом в умовах сільської місцевості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Межирицький О. Я. Підготовка студентів до соціально-педагогічної діяльності в умовах сільської місцевості: дис.... канд. пед. наук: 13.00.05 / Луганський нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2003. 215 с.

2. Модель глобальної сільської школи – мережі. URL: <https://pandia.ru/text/79/530/49126.php>
3. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. С. 380.
4. Проект Концепції розвитку педагогічної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2017/12/29/>
5. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Освіта в сільській місцевості: кризові тенденції та шляхи їх подолання»: постанова Верховної Ради України від 7 червня 2012 року № 4949-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 19-20. С. 205.
6. Пуховська Л. П. Проблеми інтеграції педагогічної освіти України в загальноєвропейський освітній простір. *Вісник Житомир. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка*. 1999. Вип. 3. С. 67–71.
7. Функціонування опорних шкіл за результатами опитування директорів опорних шкіл. Інститут освітньої аналітики, 2017. URL: iea.gov.ua/wp-content/uploads/2017/12/1.pdf
8. Юрчук Л. Створення освітніх округів як засіб доступу до якісної освіти. *Зб. наук. праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. № 2. С. 266–276.

УДК: 378.9:338.48:796.5(4)

DOI <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2018-2-31-17>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ТУРИЗМУ ЗА КОРДОНОМ

Парій С. Б., аспірант

*Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна*

svetusikznutmikit@gmail.com

Розглянуто окремі питання професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму у навчальних закладах країн світу. Узагальнено перелік пропонованих спеціальностей і кваліфікацій за освітнім рівнем бакалавр у галузі туризму. Проаналізовано деякі складові навчальних планів, перелік навчальних дисциплін за роками навчання, кількість кредитів для курсів обов'язкового і вибіркового вивчення.

Ключові слова: майбутній фахівець із туризму, навчальний план, обсяг кредитів, навчальні дисципліни.

PECULIARITIES OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN FOREIGN TOURISM

Parii S. B., Postgraduate student

*Zaporizhzhia National University,
Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine*

svetusikznutmikit@gmail.com

The rapid development and high profitability of the tourism industry lead to an ever-increasing attraction of countries to the global tourism market. This, in turn, stimulates the widespread ramification of various tourist and hotel enterprises, which leads to significant competition. It is possible to keep the flow of tourists and the profitability of the institution under the condition of quality staffing. The issue of providing the tourism industry with highly qualified personnel has been solved in the world through tourism education. Educational institutions, focusing on the demand of the tourism industry, offer a significant number of courses, business schools and faculties in tourist destinations. In order to summarize, the author considers proposals for tourism education from the educational level of a bachelor on the example of educational institutions in Finland, Latvia, the Netherlands, China, Switzerland, France, New Zealand, Greece, Great Britain, Australia. Some schools have a narrow, purely tourist orientation. However, the overwhelming majority of considered universities has a polytechnic or applied scientific